

Úvodní slovo	
Oldřicha Vaverky, primátora města Brna a poslance Sněmovny lidu	8-9
Předmluva Komise pro dějiny města Brna	11-15
I. Území Brna v nejdávější minulosti (do 10. století) / Vilém Hrubý	17-27
<p>Rasa cromagnonská druhu Homo sapiens /19/, rasa brněnská /19/, fosilní materiál staropleistocenní /19-20/, domnělá staropaleolitická industrie /20/, kultura acheulská /20/, lovci mamutů /20/, lovci sobů /20/, střední doba kamenná /20-21/, mladší doba kamenná /21/, lidstvo podunajské s keramikou páskovou nebo volutovou /21/, kultura s vypíchanou keramikou /21/, kultura potisků /22/, kultura s malovanou keramikou /22/, pozdní doba kamenná /22-23/, typ jevišovický /23/, keramika šňůrová /23/, lid se zvoncovitými poháry /23/, únětická kultura v starší době bronzové /23-24/, středodunajská kultura mohylová v střední době bronzové /24-25/, kultura lužická /25/, pozdní doba bronzová /25/, skupina velatická /25/, stupeň podolský /25/, doba železná /25/, horákovský typ halštatské kultury /25/, mladší doba železná /25-26/, keltské ozbrojené skupiny /26/, výroba laténského stylu /26/, Bojové a Volkové-Tektosagové /26/, Markomanové a Kvadové /26/, Kotinové /26/, Langobardi, Rugiové a Herulové /26-27/, Slované /27/, slovanská keramika pražského typu z předhradištního osídlení /27/, starší doba hradištní /27/, Velká Morava /27/, střední doba hradištní /27/, Staré Zámky u Lišně /27/, pozdně hradištní osídlení /27/.</p>	
II. Od zeměpanského hradu, vesnického osídlení a slovanského tržiště k městu Brnu (11. století až 1243) / Jaroslav Dřímal	29-44
1. Brněnský hrad a trhová ves na Starém Brně	31-39
<p>Připojení Moravy k českému státu /31/, založení Brněnského hradu /31/, výklad pojmenování Brno /31-32/, kostel sv. Michala a Petra /32-33/, obležení Brna roku 1091 a 1099 /33-34/, úředlná brněnská knížata /34-35/, zeměpanští úředníci na Brněnském hradě /35-36/, mince brněnských úředlných knížat /36/, česká ves pod hradem /36/, knížecí velkostatek v okolí Brněnského hradu /36-37/, cesty na hrad a na Staré Brno /37/, slovanské tržiště a trhová ves na Starém Brně /37-38/, kaple sv. Prokopa a kostely, sv. Václava a P. Marie na Starém Brně /38/, založení premonstrátského kláštera v Zábřdovicích /38-39/.</p>	
2. Trhová ves u sv. Jakuba a vznik města Brna	39-44
<p>Dvory u české vsi pod hradem /39/, příchod cizích kolonistů /39/, trhová ves u sv. Jakuba /39-40/, kostely sv. Jakuba a Mikuláše /40/, židovská osada /40-41/, vznik města Brna /41/, městské hradby a brány /41/, prokurátor krále v brněnské provincii /41-42/, kláštery dominikánů, minoritů a augustiniánků (herburský) /42/, špitál sv. Ducha a křižovnická komenda /42-43/, první privilegium města Brna /43-44/.</p>	
III. Rozvoj a stagnace města v období vrcholného feudalismu (1243-1411) / Jaroslav Dřímal	45-87
1. Brno a politický vývoj českého státu	47-49
<p>Význam města v politice Václava I. a Přemysla II. /47/, zmatky po bitvě na Moravském poli /47/, Brno za Václava II. a po vymření Přemyslovců /47-48/, politický význam města za Jana Lucemburského a Karla IV. /48/, založení zemského soudu a zemských desk brněnských /48/, Brno sídlem markrabat Jana Jindřicha a Jošta /48/, boje mezi markrabaty Joštem a Prokopem /48-49/.</p>	

2. Hospodářská struktura města

49-62

Druhy řemesel a počet jejich příslušníků /49-50/, cechy /50/, cechovní statuta /51/, řeznická porážka /51/, masné a chlebné krámy, mlýny /51-62/, sladovníci a sládků /52/, kupecké a hostinské živnosti /52/, týdenní a výroční trhy /52/, kramářské kotce /52/, tržiště /52-53/, mýta a cla /53/, doprava zboží /53/, lupiči na veřejných cestách /53-54/, obšťávky v cizině pro dluhy /54/, sklad zboží v městě /54/, cizí kupci /54-55/, obchod města uvnitř českého státu a za jeho hranicemi /55-56/, renty /56/, vinice brněnských měšťanů /56-57/, prodej domácího a cizího vína /57/, měšťanské dvory a dvorce /57-58/, svobodné statky Brňanů na venkově /58-60/, pronikání měšťanů do řad drobné šlechty /61/, lékaři a lékárníci /61/, brněnská mincovna /61-62/.

3. Sociální rozvrstvení obyvatel

62-65

Počet poplatníků a jejich majetek /62/, městská chudina a chudí řemeslníci a živnostníci /62/, střední vrstva /62-63/, patriciát a nejbohatší měšťané /63/, boj řemeslníků a chudiny roku 1378 /63-64/, šlechta a duchovní /64/, markraběcí dvůr /64/, židé /64/, počet obyvatel Brna /64-65/, národnostní vývoj /65/.

4. Správa a hospodaření města

65-71

Městská rada /65-66/, městský rychtář /66/, purkmistr /66/, soud každodenní, zahájený a mimořádný /66-67/, podrychtář /67/, rychtářský písař /67/, městský písař /67/, městská pečť /67-68/, velká obec /68/, brněnské městské právo /68/, Brno odvolací stolice /68/, první brněnská právní sbírka /68/, Právní kniha výpovědi brněnských kmetů písaře Jana /68-69/, Manipulus vel directorium juris civilis Jana z Gelnhauzen /69/, městská sbírka /69-70/, městská berně, spotřební daně, mýta a pokuty /70-71/, půjčky uzavírané městem a jejich úroky /71/, zadlužení města /71/.

5. Církevní poměry a instituce

71-76

Kostel sv. Petra a nové rozdělení brněnských far /71-72/, chrám sv. Jakuba /72/, kaple sv. Mikuláše /72/, kostel Věch svatých /72/, kostelík sv. Martina /73/, kaple sv. Jana Křtitele na Špilberku a královská kaple P. Marie a sv. Václava na Rybném trhu /73/, dominikáni /73/, minorité /73/, augustiniáni (herburgy) u P. Marie /73-74/, křivčovníci na Starém Brně /74/, benedikťini v Komárově /74/, premonstráti v Zábřovicích /74/, dominikánky u sv. Anny /74/, kaple sv. Prokopa a kostel sv. Václava na Starém Brně /74-75/, cisterciáčky u P. Marie /75/, augustiniáni /75-76/, kartuziáni v Králově Poli /76/, špitál u sv. Štěpána na Křenové /76/, duchovní osoby z řad měšťanů a poutě do Říma /76/.

6. Gotické město a jeho kultura

77-87

Městské hradby a brány /77/, plocha města a počet domů /77/, půdorys vnitřního města a předměstí /77-78/, dlažba a mosty /78/, záplavy, zemětřesení, neúroda a dražota /78-79/, vodovod /79/, školy /79/, vzdělání a humanismus /79/, knihovny /79/, literární produkce /79/, architektura /79-83/, sochařství /83-85/, malířství /85-86/, hudba /86-87/.

IV. Boj o Brno v husitské revoluci (1411-1436) / Jaroslav Dřimal

89-101

Krise koncem 14. a na počátku 15. století /91-92/, úpadek cirkve /92/, počátek opravného hnutí /92/, M. Šimon z Tišnova /92/, spor oslavanského kláštera s kapitulou na Petrově o jakubský kostel /92-94/, husitští kněží Mikuláš Polák, Jan Nelouha a M. Zikmund z Jistebnice /94/, sjezdy kališnické šlechty v Brně /94-95/, pronásledování stoupenců Husových /95/, generální sněm roku 1419 v Brně /95/, účast města v boji proti husitům /95-96/, zemský sněm v Brně roku 1421 /96/, rakouská posádka na Špilberku /96/, pokus o husitský převrat v Brně roku 1424 /96-97/, příměří s utrakvisty /97/, pokus o dobytí Brna roku 1428, 1429 a 1430 /97-98/, nová příměří s husity /98/, dobytí tábořských středisek na Moravě po bitvě u Lipan /98-99/, jednání o kompaktátě v Brně roku 1435 a husitská agitace Mikuláše Poláka /99-100/, škody města za boje proti husitům /100-101/.

V. Od husitství k Bílé hoře (1436-1618) / Jaroslav Dřimal

103-148

1. Politika města v době Poděbradské

105-110

Boje na Moravě a zemský mír roku 1440 /105/, zemský hejtman Jan Tovačovský z Cimburka a strana Poděbradská /105/, poprava Heralta z Kunštátu a z Leštnice /105-106/, obranný spolek s Olomoucí roku 1448 /106/, misie Jana Kapistrana /106/, založení františkánského kláštera /106/, uznání Ladislava Pohrobka /106-107/, počátky vlády Jiřího z Poděbrad /107/, postavení Brna za boje o kalich a korunu /107-109/, konec válek českouherských /109-110/.

2. Boj o městské výsady a postavení Brna za stavovského státu **110-114**

Dohoda s vyššími stavy z roku 1486 /110/, opětné spojení Moravy s Čechami /110/, výrok Vladislava Jagellovce z roku 1493 a další spory Brňanů s vyššími stavy /110-111/, usazování řemeslníků na statcích vyšších stavů v okolí Brna /111/, boj o mýto v Pochořelcích a u Blanska /111/, konkurence řemeslníků v poddanských městech /111/, spory s církevními ústavy o šenk vína a piva a dovoz životních potřeb /111-113/, chování šlechty vůči měšťanům /113/, zemští škůdci a lupiči /113/, smrt Vladislava a Ludvíka Jagellovce /113/, přijetí Ferdinanda I. za markraběte /113-114/, války s Turky /114/, vpád Štěpána Bočkaje na Moravu /114/.

3. Řemesla a obchod **115-120**

Řemeslná výroba /115/, cechovní statuta /115-116/, právo města na dolování kovů /117/, společnost na dolování v Deblíně /117/, týdenní a výroční trhy /117/, domácí a zahraniční obchod /117-119/, privilegium na volný průjezd do Benátek z roku 1463 /118-119/, obchod vínem /119/, cizí kupci v městě /119/, zřízení pošty /119-120/, brněnská městská mince /120/.

4. Obyvatelstvo a sociální boje **120-127**

Počet poplatníků a jejich majetek /120/, městská chudina a nejchudší řemeslníci a živnostníci /120/, střední vrstva /120/, patriciát a nejbohatší měšťané /120-121/, majetek brněnských poplatníků /121/, domy /121/, vinice /122/, masné krámy a chlebné lavičky /122/, dvory, dvorce, cihelny, jatky, kovárny, koželužny, lázně, louky, mlýny, dvory soukenických rámmů, sýpky a zahrady /122/, svobodné statky Brňanů /122-123/, pronikání měšťanů do řad šlechty /122/, počet obyvatelstva /122-124/, morová nákaza /124/, přijímání nových měšťanů /124/, národnostní složení obyvatelstva /124-125/, židé /125/, spor pekařských tovaryšů s mistry roku 1451 /125/, sociální boje v letech 1520 až 1527 /125-127/, spory velké obce s městskou radou roku 1550 /127/, sociální boje od konce 16. století /127/.

5. Městská správa a hospodářství **127-132**

Městská rada /127-128/, velká obec /128/, městský soud /228/, působení městského soudu jako odvolací stolice /128-129/, viniční právo v Židlochovicích a Dolních Kounicích /129/, purkmistr, rychtář, mistorychtář, rychtářský písař, šerhové, bířiči, strážci bran a lesa, hlídači požárů, kat a jeho pomocníci /129-130/, městský písař /130/, redakce brněnského městského práva /130/, městská sbírka /130-131/, berně povolo- vané sněmem /131/, městské statky /131-132/, finance města a mistr komory /132/, zadlužení Brna /132/.

6. Církevní instituce, reformace a protireformace **132-138**

Kostel sv. Petra /132-133/, kostel sv. Jakuba a spor o jakubskou školu /133/, kaple sv. Mikuláše /133/, dominikáni /133-134/, minorité /134/, františkáni /134/, františkanky před městskými hradbami /134/, augustiniáni (herburgy) /134/, augustiniáni /134/, premonstráti v Zábřdovicích /134/, cisterciácky na Starém Brně /134/, kartuziáni v Králově Poli /134-135/, křižovnická komenda na Starém Brně /135/, benediktini v Komárově /135/, dominikánky u sv. Anny /135/, špitál sv. Štěpána /135/, reformace a úpadek církevních ústavů /135-136/, počátky protireformace /136/, jezuité a kapucini /136/, stupňování protireformačního tlaku /136-137/, Moravané proti Rudolfovi II. /137/, Matyášův slib náboženské tolerance a jeho porušení /137/, zápas o evangelické bohoslužby na Lochenberku /137-138/, abdikace Karla st. z Žerotína a nové vystupňování protireformace /138/.

7. Od gotického města k městu renesančnímu **138-148**

Význační spisovatelé v městě Brně /138/, městské hradby /138/, počet budov /138-139/, půdorys vnitřního města a předměstí /139/, architektura /139-141/, sochařství /141-142/, malířství /142-144/, knihovny /144-145/, knihtisk /145/, humanismus /145-146/, latinsko-německo-český slovníček /146/, veršované skladby /146/, kroniky /146-147/, lékařské a přírodní vědy /147/, divadlo /147/, hudba /147-148/.

VI. Doba úpadku a zárodky nových výrobních vztahů (1618-1765)**/ Vladimír Burian****149-179****1. České povstání a válka třicetiletá (1618-1648)****151-157**

Připojení Brna k českému povstání /151/, město na straně moravských stavů /151-152/, porážka na Bílé hoře /152/, obsazení města čísařským vojskem /152-153/, zadlužení Brna a rozklad jeho hospodářství /153/, potrestání města a jeho obyvatel /153-154/, protireformace /154/, dominující postavení církve /154-155/, Brno hlavním městem Moravy /155/, brněnská mincovna /155/, švédské obležení roku 1643 a 1645 /155-157/, odměna města za obranu proti Švédům /157/, počet obyvatel a domů /157/.

2. Brno v hradbách státní pevnosti (1648-1765)

157-171

Vybudování brněnské pevnosti /157-158/, obléhání Brna od Prusů a Sasů roku 1742 /158/, politické postavení města /158/, rychtář, městská rada a purkmistr /158/, městská kancelář /158-159/, městské dluhy /159/, příjmy a majetek města /159/, berní zatížení Brňanů /159-160/, šlechtické domy v městě /160/, počet obyvatel a jejich sociální diferenciace /160-161/, vyšší stavové, kostely a kláštery /161/, sociální boje v padesátých letech 17. století /161/, měšťanský výbor /161-162/, sociální boje na počátku 18. věku /162-164/, městská rada /164/, hospodářské direktorium, hospodářská administrace a hospodářská správa /164/, řemesla /164-165/, mzdové boje ševcovských tovaryšů roku 1748 /166-166/, sociální diferenciace Brňanů /166/, ceny řemeslnických výrobků /166-167/, počátky merkantilismu /167/, obchod /167-168/, Půjčovní banka, manufakturní úřad (kolegium) a poštovní spojení /168/, pošta a doprava /168-169/, zdravotnické a bytové poměry /169-170/, sociální péče /170/, církevní ústavy /170/, školství /170-171/.

3. Kultura v době baroka

171-179

Pevnostní stavby /171/, architektura /171-173/, sochařství /173/, malířství /173-175/, literární tvorba /175/, historická práce /175-176/, přírodní vědy a medicína /176/, tiskárny /176/, hudba /186-179/, divadlo /179/.

VII. Industrializace a národní obrození (1765-1848) / Jaroslav Vodička-Josef Vytiska

181-217

1. Brno jako středisko vlnářské výroby (1765-1800)

183-190

Počátky manufakturní výroby /183/, rozvoj manufaktur /183-184/, přádláci, dvou-vřetenový kolovrat a úprava suken /184-184/, řemeslná výroba /185/, silniční síť /185-186/, pracovní podmínky /186/, sociální boje /186/, územní vývoj a rozsah města /186/, nová předměstí /186-187/, komunikace /187/, počet obyvatelstva a jeho sociální složení /187/, reforma hospodářské správy /187/, příjmy města a jeho hospodaření /187-188/, reforma politické správy /188-189/, policejní ředitelství /188-189/, omezování hospodářské pravomoci města /189/, vliv francouzské revoluce /189/, vojenská posádka a měšťanský ozbrojený sbor /190/.

2. Počátky průmyslové revoluce a nástup národního obrození (1800-1830)

190-198

Přechod k tovární výrobě /190/, zavádění parních strojů /190-191/, finanční bankrot z roku 1811 /191-192/, konjunktura koncem dvacátých let 19. století /192/, počátky strojírenské výroby /192-193/, těžba uhlí /193/, průmysl zpracovávající kůže /193-194/, komunikační síť /194/, vznik proletariátu /194/, životní úroveň dělnictva /195/, první stávky a sociální boje /195-196/, francouzská armáda v Brně roku 1805 a 1809 /196-197/, rozpočet, příjmy a zadlužení města /197-198/, zásobovací situace /198/, splyvání předměstí s městem /198/, počet obyvatel /198/.

3. Rozvoj tovární výroby a vznik dělnického hnutí v Brně (1830-1848)

198-205

Mechanizace vlnářské výroby /198-199/, textilní stroje /199/, potřeba surovin a růst výroby zboží /199-200/, rozmach strojírenství /200/, cukrovarnictví, pivovarnictví a mlýny /200-201/, zpracování kůže /201/, stavební materiál /201/, exploatace lesů /201/, železnice a telegraf /201-202/, složení dělnictva /202/, bytové poměry /202/, nezaměstnanost a konjunktura ve třicátých letech /202-203/, šíření Marxových myšlenek v Brně /203/, vývoj buržoasie /203-204/, správa města /204/, odstraňování brněnských opevnění a regulace města /204/, komunikace, regulace řek a veřejné osvětlení /204-204/, počet obyvatelstva /204/, vytváření průmyslové oblasti /204/.

4. Kulturní poměry za osvícenství a národního obrození

205-217

Rušení klášterů /205/, změny ve farní organizaci /205-206/, zavírání kostelů a kaplí /206/, evangelická náboženská obec /206-207/, židé /207/, zdravotnictví a hřbitovy /208/, sociální péče /208-209/, školství /209-210/, vědecké bádání /210-211/, tiskárny a noviny /211/, odstraňování opevnovacího systému a nové parky /211-212/, malířství /212/, začátky české obrozenecké literatury /212-214/, František Matouš Klácel /214/, Národní jednota a Jednota katolická /214/, Jan Ohéral, Matěj Mikšíček a František Sušil /214-215/, hudba a divadlo /215-217/.

VIII. Revoluční léta (1848-1849) / Josef Vytiska

219-227

Hospodářská krize koncem čtyřicátých let /221/, vyhlášení konstituce /221/, národní garda /221/, demonstrace 31. března /221-222/, brněnský reprezentační výbor a zemský sněm /222-223/, rozchod Čechů a Němců /223/, Slovanský sjezd v Praze a volby do vídeňského a frankfurtského parlamentu /223/, Moravská jednota Cyrila a Metoděje

/223/, propouštění dělnictva a nezaměstnanost /223-224/, protestní shromáždění a bouře 12. a 13. června při revolučním výbuchu v Praze /224-225/, reakce na události ve Vídni v říjnu /225/, demonstrace a revoluční akce koncem října a počátkem listopadu /225-227/, rozeznání kroměřížského sněmu v březnu 1849 /227/, sympatie s revolucí v Uhrách /227/, úloha buržoasie, venkovského lidu a proletariátu v revoluci /227/.

Seznam vyobrazení	229-235
Seznam barevných příloh	235
Seznam pérovek v textu	235
Seznam plánů	235
Rejstřík jmenný	237-261
Rejstřík věcný	263-285